



C/2024/2099

26.3.2024

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Promowanie autonomicznej i zrównoważonej produkcji żywności: strategie na rzecz wspólnej polityki rolnej po 2027 r.”

(opinia rozpoznawcza na wniosek prezydencji belgijskiej w Radzie UE)

(C/2024/2099)

Sprawozdawca: **Stojan CZUKANOW (BG-III)**

Wniosek o konsultację	Pismo przyszłej belgijskiej prezydencji w Radzie UE, 10.7.2023
Podstawa prawna	Art. 304 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej
Sekcja odpowiedzialna	Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego
Data przyjęcia przez sekcję	19.12.2023
Data przyjęcia na sesji plenarnej	17.1.2024
Sesja plenarna nr	584
Wynik głosowania	
(za/przeciw/wstrzymało się)	147/2/16

1. Wnioski i zalecenia

1.1. EKES uważa, że wspólna polityka rolna po 2027 r. musi zapewniać stabilne długoterminowe ramy polityki ukierunkowane na zrównoważoną produkcję żywności i otwartą strategiczną autonomię Unii Europejskiej, a przy tym musi chronić różnorodność rodzajów rolnictwa w UE i reagować na potrzeby społeczne i ekologiczne („publiczne pieniądze na dobra publiczne”) oraz dbać o rozwój obszarów wiejskich.

1.2. Kolejna WPR musi być jasnym sygnałem pokazującym, że należy odpowiednio wspierać rolników w procesie transformacji. Polityka środowiskowa i klimatyczna nie powinny być postrzegane jako obciążenie utrudniające wyjście z obecnego kryzysu, ale raczej jako część długoterminowych rozwiązań i wytycznych dla przyszłego procesu decyzyjnego. Osłabienie przemysłu tekstylnego i stalowego w UE powinno stanowić sygnał ostrzegawczy dla wszystkich decydentów, że niewystarczające lub nieodpowiednie wsparcie może wywołać niezamierzoną i nagłą transformację w sektorach.

1.3. Dzięki WPR Unia Europejska jest w stanie zapewniać stabilne dostawy żywności o wysokiej i coraz lepszej jakości dla rosnącej populacji, a jednocześnie utrzymać model rolnictwa rodzinnego, który zaniknął w wielu innych częściach świata. WPR nie dociera jednak do rolników, którzy najbardziej potrzebują wsparcia, lub okazuje się niewystarczająca w różnych obszarach. Należy to naprawić w kolejnych ramach polityki.

1.3.1. W ramach ostatniej reformy WPR wzmocniono zasadę, zgodnie z którą każdy hektar objęty wsparciem musi w zamian zapewniać społeczeństwu usługi ekosystemowe. Jednolite finansowanie na hektar nie odzwierciedla jednak realiów ekologicznych ani nie stanowi wsparcia sprawiedliwego z perspektywy społecznej. Komitet uważa, że w kolejnej WPR należy pójść o krok dalej i zaostriżyć wymogi środowiskowe i społeczne, w odniesieniu do których należy przewidzieć obowiązkowe odpowiednie wynagrodzenie i ochronę przed nieuczciwą konkurencją.

1.3.2. W zależności od rodzaju i intensywności produkcji europejska działalność rolnicza może mieć pozytywne efekty zewnętrzne dla krajobrazu i różnorodności biologicznej, środowiska i klimatu. Ponieważ tym efektem zewnętrznym nie można przypisać wartości rynkowej, w praktyce najlepszym sposobem, w jaki społeczeństwo może zadbać o to, by były one wytwarzane w potrzebnej ilości, jest zachęcanie rolników poprzez finansowanie publiczne. Samo pokrycie poniesionych kosztów i utraconych dochodów nie stanowi zachęty dla rolników do dążenia do osiągnięcia długoterminowej zrównoważoności i autonomii (w tym w oparciu o dobrowolne ekoschematy). EKES apeluje do podatników w UE, by byli gotowi wnieść sprawiedliwy dodatkowy wkład w zapewnianie cennych usług ekosystemowych, które w przeciwnym razie nie byłyby świadczone. W związku z tym reforma WPR powinna przynieść większe wsparcie dla rolników zobowiązujących się do realizacji ekoschematów lub świadczenia innych usług ekosystemowych, takich jak ochrona bioróżnorodności, oraz stopniowo zastępować obecne podstawowe wsparcie dochodu oparte na powierzchni zachętami finansowymi raczej niż rekompensatami.

1.3.3. W związku z tym płatności oparte na powierzchni należy zmienić w zachęty do świadczenia usług korzystnych dla środowiska i społeczeństwa, z rozsądnym okresem przejściowym, który może wykraczać poza jedno wieloletnie ramy finansowe (WRF). Małe rodzinne gospodarstwa rolne powinny mieć możliwość zadecydowania o tym, by zachować wsparcie dochodu oparte na płatnościach powierzchniowych i jednostkach przeliczeniowych pracy w gospodarstwie, przy czym należy pozostawić państwom członkowskim określenie kryteriów w planach strategicznych. W okresie przejściowym WPR powinna przewidywać mechanizmy redystrybucyjne i płatności degresywne lub obowiązkowe górne limity dla wszystkich państw członkowskich.

1.3.4. Aby powstrzymać dalszy spadek liczby gospodarstw rolnych w UE spowodowany brakiem wymiany pokoleń, trzeba podjąć działania w zakresie: zwiększenia średnich zarobków z rolnictwa, dostępu do gruntów (poprzez dotacje na inwestycje, kredyty preferencyjne, przepisy krajowe dotyczące przekazywania gruntów), korzystnych warunków inwestycyjnych w ramach drugiego filaru (pozyskanie dodatkowych środków prywatnych), podnoszenia kwalifikacji (rolników, pracowników gospodarstw i doradców), wzmocnienia pozycji kobiet, dobrych warunków pracy, poprawy długoterminowych perspektyw dla rolników (emerytury i renty itp.), a także ogólnej atrakcyjności obszarów wiejskich.

1.3.5. WPR musi chronić dostęp do gruntów rolnych i ich zrównoważone użytkowanie w całej UE poprzez zapobieganie porzucaniu gruntów rolnych i promowanie zrównoważonej eksploatacji gruntów gorszej klasy w formie ekstensywnej hodowli zwierząt gospodarskich poprzez ukierunkowane płatności roczne (np. płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi ograniczeniami szczególnymi dla danego obszaru), a także specjalne wsparcie inwestycyjne skierowane do nowych podmiotów. Zachowanie zrównoważonej produkcji rolnej w całej UE jest zasadą, która w przyszłości powinna zostać włączona do wspólnej polityki rolnej.

1.3.6. WPR musi przyczynić się do propagowania popytu konsumpcyjnego w UE na zdrowszą i bardziej zrównoważoną dietę, zmniejszać marnowanie żywności oraz regulować rynki żywności w celu przeciwdziałania finansjalizacji sektora spożywczego, która prowadzi do nasilonych spekulacji i generuje ogromne zyski, podczas gdy Europejczycy zmagają się z rosnącymi cenami żywności.

1.3.7. Pomimo tego że udział WPR w budżecie UE stale spadał w ciągu ostatnich 40 lat (w 1980 r. wynosił 65,5 %, a w 2021 r. niecałe 25 %), choć wymogi dotyczące objętych nią rolników stawały się coraz bardziej rozbudowane i kosztowne, EKES jest głęboko przekonany, że finansowanie WPR musi być współmierne do jej ambicji w zakresie wspierania sprawiedliwej transformacji⁽¹⁾. Dla porównania, budżet operacyjny UE wzrósł w latach 1980–2021 o 36 %⁽²⁾. Każde euro przeznaczone na skuteczne zapewnienie bezpieczeństwa żywnościowego UE, jakości żywności, ochronę środowiska naturalnego oraz zachowanie obszarów wiejskich i krajobrazów to dobrze zainwestowane pieniądze.

1.3.8. Podwyżki cen energii i ryzyko zakłóceń w dostawach energii i nawozów stały się nową normą. Należy więc rozważyć włączenie do WPR elementów antycyklicznych i zapewnić programy wsparcia na inwestycje, które będą mieć na celu udoskonalenie produkcji i dystrybucji energii odnawialnej na poziomie gospodarstw i na poziomie lokalnym na obszarach wiejskich.

1.3.9. EKES sugeruje, by w odpowiedzi na skutki ekstremalnych warunków klimatycznych (susze, mrozy, powódzie itp.) Komisja rozważyła wzmocnienie w instrumentach WPR po 2027 r. systemów ubezpieczeń w ramach partnerstw publiczno-prywatnych, które są dobrowolne w poszczególnych państwach członkowskich.

1.3.10. Należy dalej rozwijać i wdrażać technologie cyfrowe, co do których zostało udowodnione, że przyczyniają się do zmniejszenia presji na przyrodę i środowisko, poprawy dobrostanu zwierząt lub warunków pracy. Rozważając ewentualne wsparcie z tytułu WPR na inwestycje w te technologie z europejskich lub krajowych środków publicznych, należy wziąć pod uwagę, czy wpływa ono pozytywnie na zatrudnienia oraz krajową/regionalną politykę rozwoju zgodnie z planami strategicznymi.

1.3.11. Niezbędna jest zmiana procesu opracowywania i dostosowywania planów strategicznych, aby umożliwić zaangażowanie zainteresowanych stron, zwiększenie elastyczności z punktu widzenia państw członkowskich i szybsze dostosowania po początkowym zatwierdzeniu.

(¹) Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Tworzenie unijnych ram polityki na rzecz sprawiedliwej transformacji – niezbędne środki” (opinia rozpoznawcza na wniosek prezydencji belgijskiej) (Dz.U. C/ C/2024/1576, 5.3.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1576/oj>).

(²) https://commission.europa.eu/system/files/2019-01/fin_report_08_en.pdf; https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/EPRS_BRI%282021%29690547

2. Wprowadzenie

2.1. Obecny okres programowania WPR od samego początku jest naznaczony dwoma poważnymi kataklizmami: pandemią COVID-19 i agresją Rosji. Europejscy rolnicy odegrali kluczową rolę w zapewnieniu dostępności żywności podczas lockdownów w latach 2020–2021, ale wojna w Ukrainie stworzyła wyzwania i wywarła ogromną presję na stabilność europejskich rynków rolnych przejawiającą się ogromnymi wahaniami cen i niedoborami ważnych środków produkcji rolnej. Systemy rolno-spożywcze są również coraz bardziej narażone na skutki zmiany klimatu, a jednocześnie stanowią źródło emisji gazów cieplarnianych. Nie ma zatem wątpliwości, że odporne na zmianę klimatu systemy rolno-spożywcze są potrzebne, aby osiągnąć zarówno globalny cel dotyczący przystosowania się do zmiany klimatu, jak i wspólny cel dotyczący temperatury określony w porozumieniu paryskim ⁽³⁾.

2.2. W związku z tym belgijska prezydencja Rady UE zwróciła się do EKES-u o sporządzenie opinii rozpoznawczej, w której rozważy on sposoby zapewnienia strategicznej autonomii i zrównoważonej produkcji żywności w ramach nowej, bardziej elastycznej i skuteczniejszej WPR po 2027 r. z myślą o zwiększeniu zdolności UE do kontrolowania własnych dostaw żywności i bezpieczeństwa żywnościowego oraz zmniejszeniu jej uzależnienia od mniej wiarygodnych, niedemokratycznie rządzonych partnerów. Jeśli chodzi o elastyczność, w ramach WPR należy zapewnić większą możliwość reagowania na zmieniające się potrzeby i uwarunkowania państw członkowskich UE i ich społeczności rolniczych, tak by lepiej reagować na wyzwania i możliwości związane ze zmianami rynkowymi i postępem technologicznym.

2.3. W świetle wyborów do Parlamentu Europejskiego w 2024 r. i przyszłego rozszerzenia UE EKES traktuje niniejszą opinię jako okazję do przedstawienia pewnych przemyśleń, wytycznych czy propozycji zorganizowanego społeczeństwa obywatelskiego dotyczących przyszłego kształtu i kierunku WPR po 2027 r. z myślą o osiągnięciu autonomicznej i zrównoważonej produkcji żywności w ramach bardziej holistycznej i kompleksowej polityki żywnościowej. Celem jest wniesienie wkładu we wnioski Komisji w sprawie kolejnej WPR przez wskazanie potrzeb organizacji społeczeństwa obywatelskiego i oczekiwań społeczeństwa.

2.4. W UE występuje wysoki odsetek gospodarstw rodzinnych ⁽⁴⁾ (94,8 % w 2020 r.) i małych gospodarstw (choć średnia wielkość gospodarstwa rolnego w UE w 2020 r. wynosiła 17,4 ha, około 42 % gospodarstw zarządzało mniej niż 2 ha, a 76 % gospodarstw – mniej niż 10 ha). Duże gospodarstwa rolne prowadzą uprawy na większości wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych w UE (7,5 % gospodarstw rolnych w UE miało co najmniej 50 ha i zajmowało dwie trzecie wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych w UE, podczas gdy gospodarstwa o powierzchni ponad 100 ha prowadziły uprawy na około 50 % wykorzystywanej powierzchni użytków rolnych) ⁽⁵⁾. Spośród 9,1 miliona gospodarstw rolnych 4,1 miliona hodowało zwierzęta gospodarskie, przy średniej wielkości stada wynoszącej 28 dużych jednostek przeliczeniowych inwentarza (DJP); całkowita liczba DJP wyniosła 113 milionów, z czego 49 % stanowiło bydło, 30 % – trzoda chlewna i 14 % – drób.

2.5. Obecny poziom inflacji wraz z nieprzewidywalnymi rynkami energii utrudniają zapewnienie godziwego poziomu życia unijnych rolników ⁽⁶⁾, którzy już obecnie osiągają dochody o 40 % niższe niż dochody z działalności pozarolniczej ⁽⁷⁾. Co więcej, liczba gospodarstw rolnych w UE stale spada (9,1 mln gospodarstw w UE w 2020 r., czyli o 25 % mniej niż w 2010 r.), a w ostatnim dziesięcioleciu nastąpił odpływ siły roboczej z rolnictwa (spadek o 23 % rocznych jednostek roboczych w ciągu 10 lat – aktualnie w sektorze regularnie pracuje 22 miliony osób) ⁽⁸⁾. Na przestrzeni jednego dziesięciolecia od 2010 r. liczba gospodarstw chowu zwierząt zmniejszyła się o 40 %, co stanowi znacznie większy spadek niż w przypadku gospodarstw, w których nie prowadzi się chowu zwierząt (spadek o 5 %). Średnia wielkość gospodarstwa wzrosła z 13,2 ha do 17,4 ha.

2.6. Zapoczątkowana w 1962 r. wspólna polityka rolna UE (WPR) ma na celu zwiększenie wydajności rolnictwa, zapewnienie odpowiedniego poziomu życia rolników i pracowników rolnych, stabilizację rynków, zagwarantowanie bezpieczeństwa dostaw i zapewnienie rozsądnych cen dla konsumentów. Przez lata WPR ewoluowała wraz ze zmieniającymi się realiami gospodarczymi oraz wymaganiami i potrzebami Europejczyków w kierunku większego nastawienia na ekologię i wyższego poziomu elastyczności oraz w kierunku podejścia opartego na wydajności i wynikach i uwzględniającego lokalne warunki i potrzeby.

⁽³⁾ Wkład EKES-u w COP28: „Towards COP 28 – Implementation of climate action on agriculture and food security”.

⁽⁴⁾ Gospodarstwo rodzinne to gospodarstwo rolne, które jest zarządzane i prowadzone przez gospodarstwo domowe i w którym siła robocza jest w dużej mierze dostarczana przez to gospodarstwo domowe (FAO).

⁽⁵⁾ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Farms_and_farmland_in_the_European_Union_-_statistics#Farms_in_2020

⁽⁶⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wpływ wysokich cen energii na sektor rolny i obszary wiejskie” (opinia z inicjatywy własnej) (Dz.U. C, c/2024/1571, 5.3.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1571/oj>).

⁽⁷⁾ Wspólna polityka rolna w skrócie.

⁽⁸⁾ Medium-term (europa.eu); [agricultural-outlook-2022-report_en_0.pdf](https://ec.europa.eu/agriculture/medium-term-report_en_0.pdf).

2.7. Obecna WPR ma na celu umożliwienie rolnikom pełnienia następujących funkcji w społeczeństwie: produkcja żywności (UE jest jednym z głównych światowych producentów i eksporterów netto produktów rolno-spożywczych⁽⁹⁾), rozwój społeczności wiejskich (sektory rolny i spożywczy łącznie zapewniają niemal 40 mln miejsc pracy w UE) oraz rolnictwo zrównoważone pod względem środowiskowym (produkcja żywności przy jednoczesnej ochronie przyrody i bioróżnorodności, rozsądne korzystanie z zasobów naturalnych)⁽¹⁰⁾.

2.8. Udział budżetu WPR w budżecie UE zmniejszył się w ciągu ostatnich 40 lat z 65,5 % w 1980 r. do poziomu nieco poniżej 25 % w 2021 r. (z uwzględnieniem inflacji)⁽¹¹⁾ Koszt budżetowy WPR w stosunku do dochodu narodowego brutto (DNB) w UE zmniejszył się z 0,54 % w 1990 r. do 0,32 % w prognozach na lata 2021-2027⁽¹²⁾.

3. Uwagi ogólne

3.1. EKES był pierwszą instytucją UE, która wezwała do opracowania kompleksowej polityki żywnościowej w UE w celu zachęcenia do zdrowego sposobu odżywiania w ramach zrównoważonych systemów żywnościowych, połączenia rolnictwa z żywnością i usługami ekosystemowymi oraz zapewnienia łańcuchów dostaw gwarantujących ochronę zdrowia publicznego dla wszystkich grup europejskiego społeczeństwa⁽¹³⁾. W szerszym ujęciu Komitet wzywa do działania na rzecz zmian systemowych i gospodarki dobrobytu, które są konieczne do pomyślnego wdrożenia europejskiego zielonego i społecznego ładu oraz celów zrównoważonego rozwoju z myślą o przeprowadzeniu sprawiedliwej transformacji. Przyczyni się to m.in. do uczynienia systemów rolno-spożywczych bardziej zrównoważonymi i sprawiedliwymi oraz do dobrobytu obszarów wiejskich, przy jednoczesnym poszanowaniu ograniczeń planety⁽¹⁴⁾. EKES zauważa, że rolnictwo europejskie powinno zmierzać w kierunku agroekologii: rolnictwo jest zależne od zasobów naturalnych, które należy chronić, aby zapewnić sektorowi perspektywę na przyszłość⁽¹⁵⁾.

3.2. EKES zaproponował definicję otwartej strategicznej autonomii mającą zastosowanie do systemów żywnościowych i opartą na produkcji żywności, zatrudnieniu w tym sektorze i sprawiedliwym handlu żywnością. Nadrzędnym celem jest przy tym zapewnienie wszystkim Europejczykom bezpieczeństwa żywnościowego i zrównoważoności poprzez sprawiedliwe, zdrowe, trwałe i odporne dostawy żywności⁽¹⁶⁾.

3.3. EKES uważa, że jednym z głównych wyzwań dla Unii Europejskiej będzie zachowanie europejskiego modelu rolnictwa wielofunkcyjnego, praworządności i wartości UE, w tym w kontekście przystąpienia kolejnych państw do UE. Działania mające na celu zachowanie tych elementów muszą opierać się na zasadach suwerenności żywnościowej⁽¹⁷⁾ i zrównoważonego rozwoju oraz rzeczywistych potrzebach europejskich rolników i europejskich konsumentów. Zachowanie zrównoważonej produkcji rolnej w całej UE jest zasadą, która w przyszłości powinna zostać włączona do wspólnej polityki rolnej.

3.4. W zależności od rodzaju i intensywności produkcji europejska działalność rolnicza może mieć pozytywne efekty zewnętrzne dla krajobrazu i różnorodności biologicznej, środowiska i klimatu. Ponieważ tym efektem zewnętrznym nie można przypisać wartości rynkowej, w praktyce najlepszym sposobem, w jaki społeczeństwo może zadbać o to, by były one wytwarzane w potrzebnej ilości, jest zachęcanie rolników poprzez finansowanie publiczne.

3.5. EKES apeluje, aby budżet WPR był zgodny z celami tej polityki i rozszerzonym zakresem funkcji i zobowiązań, którego oczekuje społeczeństwo UE (osiągnięcie celów klimatycznych, ochrona bioróżnorodności i odbudowa zasobów przyrodniczych, sekwestracja dwutlenku węgla, utrzymanie krajobrazów, zapewnienie dobrostanu zwierząt, ograniczenie stosowania pestycydów, poprawa jakości żywności, itp.). Należy ustanowić wspólny zestaw wskaźników, by śledzić wkład nowej WPR w osiąganie celów zrównoważonego rozwoju.

3.6. W związku z tym dotacje w ramach WPR powinny być w większym stopniu **uzależnione** od poszanowania celów społecznych (warunki pracy, zabezpieczenie społeczne, usługi społeczne i usługi świadczone w interesie ogólnym) i celów środowiskowych (transformacja energetyczna, gospodarka o obiegu zamkniętym, zrównoważona gospodarka wodna, bioróżnorodność, klimat itp.). Trzeba mieć na uwadze, że wsparcie bezpośrednie powinno przy tym zapewnić wyrównanie różnic w dochodach między rolnikami i pracownikami gospodarstw rolnych a resztą ludności.

⁽⁹⁾ https://agriculture.ec.europa.eu/international/agricultural-trade/trade-and-international-policy-analysis_en

⁽¹⁰⁾ Wspólna polityka rolna w skrócie.

⁽¹¹⁾ [cap-expenditure-graph1_en.pdf](#)

⁽¹²⁾ <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/pl/sheet/106/financing-of-the-cap>

⁽¹³⁾ Dz.U. C 129 z 11.4.2018, s. 18.

⁽¹⁴⁾ Program prac Sekcji NAT 2023–2025.

⁽¹⁵⁾ Dz.U. C 353 z 18.10.2019, s. 65.

⁽¹⁶⁾ Dz.U. C 105 z 4.3.2022, s. 56.

⁽¹⁷⁾ Deklaracja Narodów Zjednoczonych w sprawie praw ludności wiejskiej i innych osób pracujących na obszarach wiejskich: United Nations Declaration on the Rights of Peasants and Other People Working in Rural Areas.

3.7. Z oceny obecnej WPR wynika, że 20 % gospodarstw otrzymuje około 80 % środków na wsparcie rolnictwa⁽¹⁸⁾, co może odzwierciedlać ilość produktów rolnych wytwarzanych w tych gospodarstwach, ale niekoniecznie zakres zaspokajania potrzeb społecznych czy świadczenia usług ekologicznych. Aby wesprzeć przejście na bardziej zrównoważoną produkcję, obecne podstawowe wsparcie dochodu mogłoby być dalej rozwijane w kierunku systemu ukierunkowanych płatności na rzecz zrównoważonego rozwoju (obejmujących znaczną płatność motywacyjną) związanych z konkretnymi działaniami na rzecz klimatu, bioróżnorodności i środowiska. Małe i średnie rodzinne gospodarstwa rolne powinny mieć możliwość zadecydowania o tym, by zachować wsparcie dochodu oparte na płatnościach historycznych. W okresie przejściowym WPR powinna przewidywać mechanizmy redystrybucyjne i płatności degresywne lub obowiązkowe górne limity dla wszystkich państw członkowskich.

3.8. Z doświadczenia związanego z obecnymi planami strategicznymi wynika, że brakuje im elastyczności niezbędnej państwom członkowskim i ich regionom, by mogły szybko dostosowywać się do nowych okoliczności, które pojawiają się już po przyjęciu tych planów. W związku z tym w ramach nowej WPR należy określić przyspieszone procedury zmiany planów. Plany strategiczne i wszelkie ich zmiany należy opracowywać w porozumieniu z sektorem rolnym i innymi podmiotami społeczeństwa obywatelskiego. Europejski kodeks postępowania w zakresie partnerstwa powinien odgrywać główną rolę we wdrażaniu przyszłej WPR, przy czym należy priorytetowo traktować zarządzanie przyszłymi planami strategicznymi oraz ich monitorowanie i kontrolę oraz przyznać partnerom społecznym rolę i obowiązki w komitetach monitorujących. Należy podjąć odpowiednie kroki, by zapewnić ściślejsze powiązania między rynkiem kapitałowym a środkami z WPR oraz zwiększyć wydajność i skuteczność absorpcji.

3.9. W 2020 r. tylko 6,5 % osób prowadzących gospodarstwo rolne miało mniej niż 35 lat⁽¹⁹⁾. Wyraźnie pokazuje to wyzwanie, co do którego wszyscy się zgadzają, a jest nim wymiana pokoleniowa w rolnictwie. WPR jest instrumentem, który musi nadać tej kwestii priorytet. Ponieważ dobre pomysły pojawiające się na szczeblu europejskim nie zawsze są realizowane przez państwa członkowskie, przydatny byłby bardziej ambitny budżet na ten cel wraz z dalszą harmonizacją i instrumentem wspierającym młodych rolników. Wymiana pokoleniowa jest nierozzerwalnie połączona z innymi horyzontalnymi, wielopoziomowymi kwestiami, takimi jak dostęp do gruntów, dostęp do inwestycji (sektor kapitałochłonny), pozycja w łańcuchu wartości, rozwój wiedzy i umiejętności oraz atrakcyjność obszarów wiejskich.

3.10. W promowaniu niezależnej i zrównoważonej produkcji żywności ważne jest, aby UE inwestowała w naukę, badania naukowe i innowacje w dziedzinie rolnictwa i żywności. Należy to uwzględnić w przyszłości poprzez spójność między WPR a innymi politykami UE w zakresie badań naukowych i inwestycji. Postęp w nauce rolniczej prowadzi do rozwoju nowych technologii, które mogą wzmocnić zrównoważone praktyki rolnicze. Inwestowanie w naukę, badania naukowe i innowacje w dziedzinie rolnictwa jest inwestycją strategiczną, która przynosi korzyści nie tylko sektorowi rolnictwa, ale także ogólnemu dobrostanowi społeczeństw i środowisku.

3.11. EKES jest zdania, że jednolity rynek jest i powinien pozostać podstawowym elementem wewnątrzunijnego handlu żywnością i produktami rolnymi. Uważa jednak, że obecna struktura **rynku towarów żywnościowych** nie pozwala w pełni zapewnić „zrównoważonej gospodarki, jakiej potrzebujemy”⁽²⁰⁾, a w niektórych aspektach wręcz jej powstaniu przeciwdziała. Podważa to wysiłki na rzecz rozwiązania problemu głodu, na rzecz wspierania sprawiedliwych dochodów dla rolników i pracowników oraz uczciwych cen dla konsumentów, a także na rzecz ochrony małych i średnich przetwórców żywności oraz sektora detalicznego przed ryzykiem związanym ze wzrostem inflacji. Należy zatem rozważyć wywarcie wpływu na tę sytuację poprzez skorelowaną z WPR regulację rynku, aby wspomóc wzrost dobrobytu obywateli i rozwój społeczeństwa, a także przyczynić się do osiągania celów zrównoważonego rozwoju. Należy jeszcze bardziej wzmocnić regulację rynku, by zająć się problemem finansjalizacji sektora spożywczego, która prowadzi do ogromnych spekulacji⁽²¹⁾. Przyspieszenie systemów wiedzy i innowacji w dziedzinie rolnictwa (AKIS) oraz poprawa usług doradczych dla rolników muszą być kluczowymi elementami przyszłej WPR, ponieważ lepszy dostęp do badań naukowych, innowacji, wymiany wiedzy i szkoleń ma zasadnicze znaczenie dla zrównoważonego rozwoju europejskiego rolnictwa.

4. Uwagi szczegółowe

4.1. Jak zapewnić zrównoważenie środowiskowe produkcji żywności w UE

4.1.1. Systemy żywnościowe odczuwają wpływ zmiany klimatu, a jednocześnie przyczyniają się do niej. Sektor rolno-spożywczy odgrywa i musi odgrywać, przy odpowiednim wsparciu, aktywną rolę w przeciwdziałaniu zmianie klimatu. W ten sposób przyczyni się do szerszej zakrojonego przejścia na zrównoważone systemy żywnościowe, a przy tym zapewni sobie długoterminową rentowność. Potrzebne są większa **spójność polityki** i konkretne rozwiązania głównych

⁽¹⁸⁾ https://agriculture.ec.europa.eu/system/files/2023-03/direct-aid-report-2021_en.pdf

⁽¹⁹⁾ Rocznik regionalny Eurostatu 2023.

⁽²⁰⁾ Dz.U. C 106 z 31.3.2020, s. 1.

⁽²¹⁾ Dz.U. C 100 z 16.3.2023, s. 51

wyzwań związanych z przeciwdziałaniem zmianie klimatu i niedoborowi wody. Potrzebne są też działania promujące zarządzanie i zasady, które są bardziej demokratyczne i w większym stopniu oparte na prawach, oraz gwarantujące, by **finansowanie** wykorzystywano na odpowiednie i sprawiedliwe cele. Polityka środowiskowa i klimatyczna nie powinny być postrzegane jako obciążenie utrudniające wyjście z obecnego kryzysu, ale raczej jako część długoterminowych rozwiązań i wytycznych dla przyszłego procesu decyzyjnego ⁽²²⁾.

4.1.2. EKES podkreśla, że trzeba zwiększyć spójność polityki, by przyspieszyć ekologiczną i sprawiedliwą transformację. W ramach polityki rolnej i polityki dotyczącej obszarów wiejskich oraz innych polityk sektorowych należy przypisywać większe znaczenie kwestii **obniżenia emisyjności i stosowania niekopalnych źródeł energii**.

4.1.3. W ramach nowej WPR należy propagować **zrównoważoną gospodarkę wodną** ⁽²³⁾ obejmującą przede wszystkim zarządzanie podażą, optymalizację wydajności, ograniczenie strat, określenie priorytetowych sposobów wykorzystania, wyeliminowanie nielegalnego wykorzystania, przyjęcie środków zapewniających zrównoważoność całego systemu i wreszcie przyjęcie podejścia zgodnego z celami dotyczącymi strategicznej autonomii żywnościowej i strategicznego bezpieczeństwa żywnościowego. Kryterium przyznawania dotacji powinna być raczej efektywność wodna, a nie wielkość nawadnianej powierzchni – w zależności od dostępności wody w danym państwie członkowskim.

4.1.4. EKES sugeruje, by w odpowiedzi na skutki ekstremalnych warunków klimatycznych (susze, mrozy, powodzie itp.) Komisja rozważyła wzmocnienie w instrumentach WPR po 2027 r. **systemów ubezpieczeń** w ramach partnerstw publiczno-prywatnych, które to systemy są dobrowolne w poszczególnych państwach członkowskich. Przykładowo, od 2000 r. z amerykańskiego programu ubezpieczeń upraw (ang. Federal Crop Insurance Program– FCIP) z tytułu suszy lub wysokich temperatur wypłacono 42,1 % całości odszkodowań; częstą podstawą wypłaty dużych sum odszkodowania jest również nadmiar wilgoci (27,5 % łącznych wypłat odszkodowań od 2000 r.).

4.1.5. Aby zapewnić **uczciwą konkurencję** z rolnikami z UE, umowy handlowe w odniesieniu do przywozu muszą określać normy dotyczące zdrowia, pracy i ochrony środowiska, które są co najmniej równoważne z normami obowiązującymi w UE.

4.1.6. EKES uznaje rolę **rolnictwa ekologicznego** w osiągnięciu celów Europejskiego Zielonego Ładu i w związku z tym zaleca, by w ramach WPR nadal promować ekologiczną produkcję, dystrybucję, a zwłaszcza konsumpcję w UE (np. poprzez zamówienia publiczne i zbiorowe usługi gastronomiczne, aby osiągnąć bardzo ambitny cel, jakim jest uczynienie 25 % gruntów rolnych w UE ekologicznymi do 2030 r.

4.1.7. Obecne formy **hodowli zwierząt** w Europie różnią się zarówno pod względem zapotrzebowania na przywóz (głównie soi), jak i pod względem regionalnego wpływu na środowisko. W ramach WPR należy w głównej mierze wspierać tradycyjne lub ekstensywne, bazujące na wykorzystaniu gruntów praktyki rolnicze, które opierają się głównie na regionalnych zasobach i paszach, a ich wpływ na środowisko daje się kontrolować ⁽²⁴⁾.

4.2. *Jak zapewnić zrównoważenie produkcji żywności w UE pod względem społecznym*

4.2.1. Do osiągnięcia zrównoważonej produkcji żywności potrzebni są rolnicy i pracownicy. Warunkiem koniecznym zapewnienia przyszłości sektora rolnego w UE i najlepszym sposobem uczynienia go atrakcyjnym są przestrzeganie **praw człowieka i praw pracowniczych**, zapewnienie godnych warunków życia, praw emerytalnych i płac minimalnych na poziomie porównywalnym z innymi sektorami.

4.2.2. Trzeba wzmocnić i rygorystycznie wdrożyć **warunkowość społeczną** i układy zbiorowe, w których podmioty rynku pracy uzgadniają płace i warunki pracy, oraz zadbać o odpowiednie mechanizmy kontroli, by zapewnić godne warunki pracy dla wszystkich. Warunkowość społeczna i układy zbiorowe powinny także być częścią kryteriów oceny na poziomie projektu, podobnie jak udział młodzieży i kryteria dotyczące płci.

⁽²²⁾ Wkład EKES-u w COP28: „Towards COP 28 – Implementation of climate action on agriculture and food security”.

⁽²³⁾ Dz.U. C 349 z 29.9.2023, s. 80

⁽²⁴⁾ Dz.U. C 75 z 28.2.2023, s. 88.

4.2.3. Jednym z priorytetów powinno być wspieranie **krótkich łańcuchów dostaw**, ponieważ przyczyniają się one do rozwoju aktywności społecznej i tworzenia więzi społecznych na obszarach wiejskich. Trzeba też położyć większy nacisk na lokalne łańcuchy dostaw i przyjąć specjalne podejście do małych gospodarstw i gospodarstw prowadzących produkcję rolną na własne potrzeby. Prawodawcy powinni zatem ustanowić odpowiednie środki towarzyszące, dzięki którym produkty lokalne lub ekologiczne będą dostępne również dla słabszych grup społecznych, a sektor publiczny (administracja gminna, miejska, regionalna, krajowa) będzie w większym stopniu stawiać na lokalną i regionalną żywność ekologiczną w ramach **zamówień publicznych** (np. w przypadku stołówek) ⁽²⁵⁾.

4.2.4. WPR powinna dalej wspierać **rolnictwo społeczne** i gospodarkę społeczną, które ogrywają istotną rolę, jeżeli chodzi o dbałość o dobrostan ludzi i opiekę nad nimi. Wsparciem należy również objąć **agroturystykę, gastronomię wykorzystującą lokalne produkty, „gospodarstwa lecznicze” i gospodarstwa edukacyjne**, które przyciągają mieszkańców miast ⁽²⁶⁾.

4.2.5. Należy ponadto jak najbardziej ograniczyć **obciążenia administracyjne** spowodowane licznymi obowiązkami nałożonymi w ramach WPR, zapewnić rolnikom większe wsparcie w przestrzeganiu tych obowiązków oraz wspierać rolników w radzeniu sobie z – niezbędnymi – **kontrolami**. Plany strategiczne powinny również przewidywać wystarczającą ilość czasu dla rolników na dostosowanie się do środków takich jak niezwykle złożone ekoschematy.

4.3. **Jak zapewnić stabilność gospodarczą produkcji żywności w UE**

4.3.1. Ceny żywności stanowią główny czynnik decydujący o dochodzie rolników, uzupełniony o dotacje mające na celu zapewnienie godnego poziomu życia. Z tego względu WPR powinna dążyć do zapewnienia, aby **ceny producenta** stale przewyższały koszty produkcji.

4.3.2. Koncentracja **siły przetargowej** u różnych podmiotów łańcucha dostaw doprowadziła do nadużywania pozycji dominującej, co powoduje przeniesienie ryzyka ekonomicznego z rynku konsumenckiego w górę łańcucha dostaw i ma szczególnie szkodliwy wpływ na rolników. W ramach WPR należy nie tylko zakazać wszelkich nieuczciwych praktyk handlowych, ale też trzeba wspierać współpracę między rolnikami lub grupami rolników w ramach spółdzielni w celu zwiększenia ich siły przetargowej. WPR powinna nadal promować współpracę regionalną między wszystkimi podmiotami łańcucha dostaw żywności; na przykład publiczne punkty gastronomiczne i lokalne/regionalne rady ds. polityki żywnościowej mogłyby być stabilnym rynkiem zbytu dla rolników. Rolnik jest nie tylko cenobiorcą, ale również podmiotem podejmującym ryzyko. Dlatego też ryzyko powinno być dzielone w całym łańcuchu wartości, a nie uwzględniane wyłącznie w cenie.

4.3.3. EKES jest zdania, że **łańcuchy produkcji ekologicznej i wprowadzania do obrotu produktów ekologicznych**, które uwzględniają również produkty sezonowe, mogą być obiecującym sposobem tworzenia większej wartości dodanej w całym łańcuchu żywnościowym, w związku z czym należy je objąć wsparciem w ramach WPR ⁽²⁷⁾.

4.3.4. Ze względu na dysproporcje regionalne i potencjalne rozszerzenie o nowe państwa członkowskie UE EKES zaleca przeanalizowanie **konwergencji zewnętrznej**. Należy wziąć pod uwagę uczciwą konkurencję między państwami członkowskimi oraz pod względem dotacji wypłacanych rolnikom – z uwzględnieniem różnic w kosztach nakładów i pracy – zgodnie z wartościami UE. Wspólny rynek potrzebuje ochrony – w przeciwnym razie rolnicy po prostu przestaną uprawiać ziemię, co powtórzy sytuację zamykanych hut stali i zakładów włókienniczych. Dlatego też należy – oddzielnie od WPR lub w jej ramach – rozważyć specjalne instrumenty podobne do CBAM, uwzględniając przy tym konsekwencje dla dużego wywozu żywności i produktów rolnych z UE do reszty świata.

4.3.5. **Sekwestracja dwutlenku węgla** będzie kluczowym elementem europejskiego rolnictwa i leśnictwa w przyszłości, zarówno jako sposób poprawy stanu gleby, jak i jako narzędzie działań na rzecz klimatu. Nagradzanie rolników i właścicieli lasów za pomocą świadectw usunięcia dwutlenku węgla będzie miało duże znaczenie, lecz należy udostępnić dodatkowe źródła finansowania (rynki prywatne, dodatkowy budżet, który zostanie dodany do budżetu WPR) ⁽²⁸⁾.

4.3.6. EKES proponuje, by Komisja rozważyła uwzględnienie w instrumentach WPR po 2027 r. **elementów antycyklicznych**, aby zareagować na dużą presję, jakiej sektor rolny doświadcza ze strony rynków, często poprzez niskie lub silnie wahające się ceny. W ramach opcji do wyboru na poziomie państwa członkowskiego WPR powinna również wspomagać narzędzia wsparcia dochodów (takie jak narzędzia ubezpieczeniowe lub narzędzia zarządzania ryzykiem, w tym narzędzia stabilizacji dochodów).

⁽²⁵⁾ Dz.U. C 517 z 22.12.2021, s. 114.

⁽²⁶⁾ Raport informacyjny „Ocena wpływu WPR na rozwój terytorialny obszarów wiejskich”.

⁽²⁷⁾ Dz.U. C 517 z 22.12.2021, s. 114

⁽²⁸⁾ Dz.U. C 184 z 25.5.2023, s. 83.

4.4. Jak zapewnić zrównoważony rozwój obszarów wiejskich i miejskich UE w sposób skoordynowany z produkcją żywności

4.4.1. EKES zauważa, że przyszłość i dobrobyt obszarów wiejskich mają zasadnicze znaczenie dla bezpieczeństwa żywnościowego, autonomii strategicznej i odporności Europy, a także dla zrównoważonego koszyka energetycznego, który przyczynia się do niezależności energetycznej UE (w tym sektora rolnego) ⁽²⁹⁾. WPR musi zatem zwiększać **odporność obszarów wiejskich** i rozwijać ich potencjał w zakresie produkcji zielonej energii (biogazu, energii słonecznej i wiatrowej), a także biomasy (drewna, słomy, plew itp.), zgodnie z długoterminową wizją dla obszarów wiejskich UE. Potrzeba więcej funduszy – nie tylko w ramach WPR, ale przede wszystkim w ramach polityki spójności – na działania lokalne, aby zapewnić komplementarność z rozwojem obszarów miejskich.

4.4.2. Przyszła WPR powinna bardziej skupiać się na tworzeniu miejsc pracy poprzez przyczynianie się do większej dywersyfikacji gospodarki obszarów wiejskich. Powinna zachęcać obywateli do osiedlania się na obszarach wiejskich. Powinna też promować **wymianę pokoleniową** rolników, upodmiotowienie kobiet i napływ nowych osób poprzez nowe projekty, np. w zakresie przetwórstwa żywności czy turystyki ⁽³⁰⁾.

4.4.3. WPR powinna zapewnić rozwiązania dla kwestii **porzucania ziemi** na obszarach wiejskich (w szczególności w regionach w niekorzystnym położeniu), która wciąż jest problemem w niektórych regionach. Powinna wspierać projekty rozwojowe dla tych regionów w oparciu o wiele możliwości oferowanych przez sektory m.in. energii odnawialnej, biogospodarki, gospodarki o obiegu zamkniętym, akwakultury ⁽³¹⁾ i alg ⁽³²⁾. Musi dalej chronić dostęp do gruntów rolnych i ich zrównoważone użytkowanie w całej UE poprzez ukierunkowane płatności roczne (np. płatności dla obszarów z ograniczeniami naturalnymi lub innymi ograniczeniami specyficznymi dla danego obszaru), a także specjalne, skierowane do nowych podmiotów wsparcie na inwestycje.

4.4.4. WPR powinna również dalej wspierać i promować ekstensywną hodowlę zwierząt wykorzystującą trwałe łąki i pastwiska, która pomaga utrzymać krajobrazy i „usługi ekosystemowe” (takie jak ochrona bioróżnorodności i siedlisk, sekwestracja dwutlenku węgla, zapobieganie pożarom lasów i erozji gleby) oraz zatrzymuje ludność na obszarach wiejskich, gdyż przyczynia się do rentowności gospodarstw rodzinnych ⁽³³⁾. Należy również nadal wspierać te konwencjonalne gospodarstwa rolne, które cechują się coraz większą zrównoważonością pod względem społecznym, gospodarczym i środowiskowym. Spełniają one bowiem przepisy dotyczące dobrostanu zwierząt i inwestują w usprawnienia techniczne. Konieczne jest uznanie tych rolników, którzy wspierają modele gospodarki o obiegu zamkniętym (np. wytwarzanie nawozów organicznych lub produkcja biogazu z produktów ubocznych rolnictwa i hodowli zwierząt gospodarskich).

4.4.5. Intensywna hodowla zwierząt gospodarskich z jednej strony odpowiada za istotną część europejskiej produkcji mięsa (po przystępnych cenach), ale z drugiej strony jest przedmiotem krytyki (np. aspekty dobrostanu zwierząt). Produkcja taka może przy tym potencjalnie stanowić obciążenie dla środowiska. Około 50 % zbiorów w UE wykorzystuje się jako paszę dla zwierząt mimo i tak już wysokiego zapotrzebowania na grunty orne w UE. Ponadto w produkcji wykorzystuje się przywożone pasze ⁽³⁴⁾, co może stanowić problem z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju. WPR powinna zatem wspierać zwłaszcza ekstensywne formy hodowli, w tym wykorzystanie siana i innych źródeł białka pozyskiwanych lokalnie w hodowli zwierząt gospodarskich, a także zmianę systemu hodowli z hodowli intensywnej na ekstensywną, w której wykorzystywać się będzie grunty leżące odłogiem oraz grunty odzyskane poprzez ograniczenie **marnowania żywności** (20 % żywności produkowanej w UE jest marnowane ⁽³⁵⁾). WPR powinna również wspierać modele hodowli zwierząt, które powstały dzięki rzeczywistej pracy rolników – czy to w oparciu o model rodzinny, czy profesjonalny – w przechodzeniu na bardziej zrównoważone praktyki przy jednoczesnym utrzymaniu ich konkurencyjności.

4.4.6. WPR powinna wspierać produkcję **białka i oleju roślinnego** oraz rozwój regionalnych łańcuchów wartości i regionalnych zdolności przetwórczych (rozszerzenie upraw roślin olejistych w UE może przynieść pozytywne skutki, takie jak samowystarczalność pod względem paliw stosowanych w ciągnikach, większa dostępność makuchów do wykorzystania jako pasze oraz zwiększony płodozmian) ⁽³⁶⁾.

⁽²⁹⁾ Dz.U. C 105 z 4.3.2022, s. 49; opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Wpływ wysokich cen energii na sektor rolny i obszary wiejskie” (Dz.U. C, C/2024/1571, 5.3.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1571/oj>); raport informacyjny „Zalety ekstensywnej hodowli zwierząt i stosowania nawozów organicznych w kontekście Europejskiego Zielonego Ładu”.

⁽³⁰⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Rola młodzieży w rozwoju obszarów wiejskich” (opinia z inicjatywy własnej) (Dz.U. C, C/2024/1570, 5.3.2024, ELI: <http://data.europa.eu/eli/C/2024/1570/oj>).

⁽³¹⁾ Dz.U. C 349 z 29.9.2023, s. 41.

⁽³²⁾ Dz.U. C 105 z 4.3.2022, s. 56.

⁽³³⁾ Raport informacyjny „Zalety ekstensywnej hodowli zwierząt i stosowania nawozów organicznych w kontekście Europejskiego Zielonego Ładu”.

⁽³⁴⁾ Dz.U. C 75 z 28.2.2023, s. 88.

⁽³⁵⁾ The Guardian.

⁽³⁶⁾ Dz.U. C 75 z 28.2.2023, s. 88.

4.5. **Jak uzyskać poparcie społeczne dla zrównoważonych systemów żywnościowych**

4.5.1. Ceny żywności muszą odzwierciedlać rzeczywisty koszt produkcji dla środowiska i społeczeństwa. EKES przypomina o znaczeniu inwestowania w edukację na rzecz zrównoważonego odżywiania od najmłodszych lat, aby pomóc młodym ludziom docenić „wartość żywności”.

4.5.2. Środki informacyjne i edukacyjne w połączeniu z przejrzystym etykietowaniem żywności powinny umożliwić konsumentom dokonywanie zdrowszych i bardziej zrównoważonych wyborów. EKES przypomina, że należy opracować ramy zrównoważonych systemów żywnościowych, aby sprostać wyzwaniom związanym z systemami żywnościowymi w odpowiednim czasie ⁽³⁷⁾.

4.5.3. WPR może pomóc w zwiększeniu poparcia społecznego dla zrównoważonych systemów żywnościowych poprzez finansowanie działań, które sprzyjają kontaktom między konsumentami a społecznością rolniczą, takich jak krótkie łańcuchy sprzedaży lub dni otwarte dla gospodarstw. Takie działania umożliwiają rolnikom sprzedaż produktów, których pochodzenie jest znane i z którymi wiąże się określona historia, konsumentom skłonny zapłacić uczciwą cenę. Pokazują konsumentom, że oni też ponoszą odpowiedzialność za wartość żywności i odpady, co przyczyni się do ograniczenia wpływu żywności na zmianę klimatu.

4.5.4. Program dla szkół (finansowany z budżetu WPR z rocznym budżetem w wysokości 250 mln EUR) powinien być kontynuowany i ulepszany, aby osiągnąć nakreślone w nim cele ⁽³⁸⁾.

4.6. **Zaangażowanie młodzieży w WPR**

4.6.1. Zasadniczo EKES uważa, że kluczowe znaczenie ma promowanie interaktywnych ścieżek wymiany pokoleniowej oraz bardziej inkluzywnego i wielostronnego modelu zarządzania. W ścieżkach tych muszą uczestniczyć organizacje młodzieżowe, zorganizowane społeczeństwo obywatelskie i decydenci polityczni oraz muszą one uznawać nowe sposoby angażowania młodych ludzi za pośrednictwem technologii i mediów społecznościowych ⁽³⁹⁾. Aktywne zaangażowanie młodych ludzi w kształtowanie polityki może zagwarantować, by przyszłe strategie polityczne uwzględniały aspiracje i obawy młodszych pokoleń, które będą dziedziczyć i kształtować przyszłość rolnictwa. Wspieranie zaangażowania młodzieży obejmuje zapewnienie niezbędnego finansowania, które wzmocni organizacje młodych rolników, samych indywidualnych młodych rolników oraz edukację rolniczą.

4.6.2. Komitet jeszcze bardziej podkreśla wagę przyjęcia całościowego i przekrojowego podejścia, które obejmuje weryfikację wpływu polityki na rozwój obszarów wiejskich i test wpływu polityki UE na młodzież, aby zapewnić długoterminowe wdrażanie polityki UE wywierającej odpowiedni wpływ ⁽⁴⁰⁾. W związku z tym do niniejszej opinii zastosowano ocenę przez młodzież – została ona przygotowana w ścisłej współpracy z kilkoma reprezentatywnymi organizacjami młodzieżowymi ⁽⁴¹⁾.

4.6.3. EKES zaleca angażowanie osób młodych w opracowywanie, wdrażanie i monitorowanie WPR.

Bruksela, dnia 17 stycznia 2024 r.

Oliver RÖPKE

Przewodniczący

Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego

⁽³⁷⁾ Dz.U. C 293 z 18.8.2023, s. 1.

⁽³⁸⁾ Raport „Ocena programu dla szkół w UE”.

⁽³⁹⁾ <https://www.eesc.europa.eu/pl/initiatives/youth-engagement-eesc>

⁽⁴⁰⁾ Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego „Rola młodzieży w rozwoju obszarów wiejskich” (opinia z inicjatywy własnej) (Dz.U. C, C/2024/1570, 5.3.2024, ELI: <https://eur-lex.europa.eu/eli/C/2024/1570/oj>).

⁽⁴¹⁾ W tym CEJA, ECVC Youth, Rural Youth Europe, GCE Food Team.